

**EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME**

ESIMENE OSAKOND

KOHTUASI SHUVALOV vs. EESTI

(Kaebused nr 39820/08 ja 14942/09)

KOHTUOTSUS

STRASBOURG

29. mai 2012

*Käesolev kohtuotsus jõustub konventsiooni artikli 44 lõikes 2 sätestatud tingimustel.
Kohtuotsust võidakse keeleliselt toimetada.*

Kohtuasjas Shuvalov vs. Eesti,

Euroopa Inimõiguste Kohus (esimene osakond) kojana, kuhu kuuluvad:

esinaine Nina Vajić,
kohtunikud Peer Lorenzen,
Khanlar Hajiyeu,
Mirjana Lazarova Trajkovska,
Linos-Alexandre Sicilianos,
Erik Møse,
ad hoc kohtunik Oliver Kask,

ja *osakonna sekretäri asetäitja* André Wampach,
olles pidanud nõu kinnisel istungil 17. aprillil 2012,
on teinud nimetatud kuupäeval vastu võetud järgmise otsuse.

MENETLUSE KÄIK

1. Kohtuasi põhineb kahel kaebusel (nr 39820/08 ja 14942/09) Eesti Vabariigi vastu, mille Eesti kodanik Ardi Shuvalov (edaspidi „kaebaja”) esitas kohtule vastavalt 11. augustil 2008 ja 3. märtsil 2009 inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni (edaspidi „konventsioon”) artikli 34 alusel.

2. Kaebajat esindas Tallinnas tegutsev advokaat A. Repnau. Eesti Vabariiki (edaspidi „riik”) esindas M. Kuurberg Välisministeeriumist.

3. Kaebaja väitis eelkõige, et rikuti tema süütuse presumptsiooni.

4. 30. märtsil 2010 liitis Euroopa Inimõiguste Kohus (EIK) nimetatud kaebused, tunnistas need osaliselt vastuvõetamatuks ja otsustas saata süütuse presumptsiooni rikkumist puudutava kaebuse riigile vastamiseks. EIK otsustas teha üheaegselt otsuse nii kaebuste vastuvõetavuse kui ka nende sisu kohta (artikli 29 lõige 1).

5. 1. veebruaril 2011 muutis EIK oma osakondade koosseisu (kohtureeglite 25. reegli lõige 1) ja eespool nimetatud kaebused määrati äsja moodustatud esimesele osakonnale.

6. Eestist valitud kohtunik Julia Laffranque ei saanud kohtuasja läbivaatamisel osaleda (28. reegel). 17. mail 2011 otsustas koja esimees nimetada *ad hoc* kohtunikuks Oliver Kase (29. reegli lõike 1 punkt b).

ASJAOLUD**I. KOHTUASJA ASJAOLUD**

7. Kaebaja sündis 1964. aastal ja elab Tallinnas.

8. Kaebaja oli kõnealuste asjaolude toimumise ajal Harju Maakohtu kohtunik. 2003. aastast menetles kaebaja süüdistusasja, kus üheks kohtualuseks oli ettevõtja D.

Kriminaalasi hõlmas mitut süüdistust, sealhulgas maksudest kõrvalehoidumist, rahapesu, avaliku korra rasket rikkumist ja altkäemaksu.

9. 5. jaanuaril 2006 andis D. Kaitsepolitseile ütlusi, mille kohaselt keeldus D. äripartner N. – kes võlgnes D. äriühingule suure summa raha – pikendatud tähtajaga laenu tagasi maksmast. Selle asemel oli N. öelnud, et tunneb hästi kaebajat, kellega jagas mõlema juuraõpingute ajal ühiselamutuba, ning et kohtuotsuse saab korraldada D. kasuks, kui ta ei nõua laenu tagasimaksmist. Lisaks nõudis N. 200 000 Eesti krooni (umbes 12 780 eurot) „jõulurahu kinnitamiseks“ ja veel 900 000 Eesti krooni (57 520 eurot) D. õigeksmõistmise eest.

10. 5. jaanuaril 2006 alustas politsei kriminaalmenetlust altkäemaksu vahendamise ja võtmise kahtlustuses.

11. 10. jaanuaril 2006 andis prokurör loa N.-i suhtes salajaseks jälitustegevuseks ja järgmisel päeval andis Harju Maakohtu esimees loa N.-i vestluste pealtkuulamiseks ja salajaseks salvestamiseks. 24. jaanuaril ja 7. veebruaril 2006 anti samasugused load kaebaja suhtes. Lubade kehtivusaegu pikendati edaspidi mitmel korral.

12. 26. jaanuaril 2006 andis Harju Maakohtu esimees loa D. poolt altkäemaksu andmise kuriteo matkimiseks, eesmärgiga püüda lõksu kaebaja ja vahendajana N.

13. 27. veebruaril 2006 andis D. N.-le 200 000 Eesti krooni (12 780 eurot).

14. 6. aprillil 2006 andis D. N.-le 400 000 Eesti krooni (25 560 eurot). Politsei peatas koheselt N.-i auto, N. vahistati ja raha võeti ära.

15. Kohe seejärel kuulati N. kahtlustatavana üle. Vastuseks küsimusele, kas ta oli nõudnud D.-lt raha eesmärgiga anda see kaebajale üle altkäemaksuna kohtuotsuse D. kasuks tegemise eest, vastas ta, et ei nõudnud D.-lt raha, vaid edastas talle teabe, mida kaebaja oli nõudnud. N.-i väitel oli kaebaja öelnud, et kui D. maksaks talle 900 000 Eesti krooni, teeks ta kohtuotsuse D. kasuks. Kaitsepolitsei juhiste kohaselt korraldas N. samal päeval hiljem kaebajaga kohtumise.

16. 6. aprillil 2006 kell 14.30 andis Harju Maakohtu esimees loa N.-i poolt altkäemaksu andmise kuriteo matkimiseks, eesmärgiga võtta kaebaja vahele.

17. 6. aprillil 2006 kohtuski salvestusseadmetega varustatud N. kaebajaga ja andis talle 200 000 Eesti krooni. Mõni tund hiljem kaebaja vahistati ja peeti kahtlustatavana kinni. Järgmisel päeval teostatud läbiotsimise käigus andis ta välja 200 000 Eesti krooni. Kaebaja vabastati 7. aprillil 2006.

18. 9. aprillil 2006 avaldas Riigiprokuratuur oma veebileheküljel järgmise pressiteate pealkirjaga „Kohtunikul lasub altkäemaksuvõtmise kahtlus“:

„Kaitsepolitseinikud pidasid neljapäeva õhtul kuriteo matkimise käigus kahtlustatavana kinni ühe Harju Maakohtu kohtuniku, kahtlustades teda altkäemaksu võtmises suures ulatuses.

Kahtlustuse kohaselt nõudis kohtunik läbi vahendaja ühelt kohtualuselt suures ulatuses altkäemaksu kohtualuse suhtes soodsama kohtuotsuse tegemise eest. Altkäemaksu täpset summat ei saa uurimise huvidest lähtuvalt praegu avaldada. 6.aprilli õhtul võttis altkäemaksu võtmises kahtlustatav kohtunik kuriteo matkimisele kaasatud isikult vastu osa nõutud rahasummast ning uurimist teostavad kaitsepolitsei ja riigiprokuratuur otsustasid ta mõni aeg pärast raha vastuvõtmist kinni pidada. Kohtuotsust altkäemaksu võtmises kahtlustatav kohtunik kohtualuse osas teha ei jõudnud.

Reedel teostasid uurijad vajalikud menetlustoimingud, pärast mida kahtlustatav vabastati.

Antud kuriteokahtluse osas alustati kriminaalmenetlust mõni aeg tagasi. Muid nimetatud kahtlustusega seotud üksikasju ei pea eeluurimist läbi viivad kaitsepolitsei ega riigiprokuratuur võimalikuks praegu avaldada. Karistusseadustik näeb suures ulatuses altkäemaksu võtmise eest karistusena ette kahe kuni kümneaastase vangistuse. Kehtivate seaduste ja õigusaktide kohaselt algab altkäemaksu puhul suur ulatus kolmesaja tuhandest (300 000) kroonist.“

19. Mõne päeva jooksul sai siiski altkäemaksu võtmises kahtlustatava kohtuniku nimi teatavaks. Kriminaalmenetlust juhtivat prokuröri V.-d tsiteeriti hiljem otseselt või kaudselt mitmes televisioonisaates ja ajaleheartiklis. Muu hulgas sisaldasid väljaanded järgmisi väljavõtteid.

20. 10. aprillil 2006 tegi prokurör V. avalduse avalik-õigusliku telekanali Eesti Televisioon uudistesaaatele, öeldes:

„Kahtlus sellest, et [kaebaja] võib võtta altkäemaksu, sai alguse siis, kui isik, kellelt seda altkäemaksu nõuti, pöördus vastavasisulise avaldusega kaitsepolitsei poole.“

21. Samal päeval tegi prokurör V. avalduse eraõigusliku telekanali Kanal 2 uudistesaaatele, öeldes:

„Asi sai alguse sellest, et kaitsepolitsei poole pöördus isik, kellelt kohtunik siis väidetavalt altkäemaksu maksmist nõudis.“

Kaitsepolitsei poolt läbi viidud kuriteo matkimise osas märkis prokurör V.:

„[Kuriteo] matkimine õnnestus. Konkreetsetest summadest ma praegu kahjuks rääkida ei saa. [---]“

22. 11. aprillil 2006 avaldas päevaleht Postimees R.K. kirjutatud artikli, mis sisaldas järgmist lõiku:

„Kriminaalasja uurimist juhtiv riigiprokurör [V.] raius eile Postimehele nagu rauda, et tegu pole kaitsepolitsei töötajate poolt n-ö pastakast välja imetud või provotseeritud juhtumiga. „Jälitustöö seoses kohtuniku altkäemaksukahtlusega algas juba jaanuarikuus,“ lausus V. „Kriminaalmenetlust alustati väga konkreetse info põhjal, kui üks inimene pöördus [oma murega] kaitsepolitseisse.““

23. Samal päeval avaldas ajaleht Äripäev A.O. kirjutatud artikli, mis sisaldas järgmist lõiku:

„„,„Ei kommenteeri ega lükka ümber,“ pareeris uurimist juhtiv prokurör [V.] kõiki altkäemaksuskandaaliga seotud fakte. „Matkimine on läbi viidud ja peamised tõendid on iseenesest koos. Arvan, et täiendavad ülekuulamised ja vormistamine on lähinädalate küsimus,“ lisas [V.].“

24. 20. aprillil 2006 avaldas nädalaleht Eesti Ekspress M.K. kirjutatud artikli, mis sisaldas järgmisi lõike:

„Prokuröri [V.] väitel nõudis [kaebaja] ise raha“.

[---]

„Selge, et me suvalise inimese peale ei mängi. Et vaatame, kas kohtunik võtab või ei võta altkäemaksu,“ nendib [V.], kelle sõnul oli [kaebaja] „hirmus ettevaatlik“.“

25. 19. mail 2006 taotles prokurör Riigikohtult luba kaebaja suhtes süüdistusakti koostamiseks. 6. juunil 2006 tegi Riigikohus sellekohase ettepaneku Vabariigi Presidendile, kes andis oma loa 13. juunil 2006.

26. 5. oktoobril 2006 esitas Riigiprokuratuur süüdistusakti Viru Maakohtusse. Kaebajat süüdistati karistusseadustiku § 294 lõike 2 punktide 2 ja 4 alusel altkäemaksu nõudmises suures ulatuses raskendavatel asjaoludel (üle 300 000 Eesti krooni (19 170 euro)).

27. 10-leheküljeline süüdistusakt sisaldas faktide üksikasjalikku kirjeldust vastavalt prokuratuuri poolt tuvastatule, mitmete dokumentide nimekirja ja muid lisasid, nt kirjalikke ja salvestatud tõendeid, erinevate menetlustoimingute toimikuid ja süüdistust. Faktiline osa pealkirjaga „Süüteo asjaolud“ sisaldas muu hulgas järgnevaid lõike:

„2005. aasta lõpus [---] tegi [kaebaja] ettepaneku, et [D.] maksaks talle vahendaja N.-i kaudu 900 000 krooni altkäemaksuks, mille eest kohtunik [---] teeks temale soodsaid menetlusotsuseid ning mõistaks ta õigeks.

[---]

[---] [N.] edastas [kaebaja] altkäemaksu nõuded, mille järgi pidi 200 000 krooni makstama esimese osamaksena ja hiljem veel 900 000 krooni.

[---]

6. aprillil 2006 helistas [D.] [N.-le] [---]. Kui nad kohtusid, andis [D.] [N.-le] 200 000 krooni. [N.] vaatas raha ja ütles, et sellest ei piisa. [D.] andis 200 000 krooni lisaks.

[---]

Samal päeval [---] saatis [N.] [kaebajale] tekstisõnumi, milles soovis kohtumist [---]. [---] [N.] istus [kaebaja] autosse [---]. [---] [Kaebaja] andis märku, et raha võib üle anda. [N.] võttis oma põuetaskust 200 000 krooni sisaldava paberkoti ja asetask selle esiistmete vahele. [---]”

28. Süüteoga tekitatud kahju olemus ja ulatus formuleeriti süüdistusaktis järgmiselt:

„[Kaebaja] sooritatud süüteoga varalist kahju ei tekitatud. Süüteo sooritas kohtunik, kes kasutas ära oma ametiseisundit ja rikkus õigusriigi olulist põhimõtet, mille kohaselt õigust mõistab sõltumatu, erapooletu ja ausameelne kohus. Rikuti Eesti Vabariigi õiguskaitseorganite mainet tervikuna.“

29. Süüdistused kaebaja vastu sisaldasid järgmisi lõike:

„[Kaebajat] süüdistatakse suures ulatuses altkäemaksu võtmises, mis hõlmas altkäemaksu nõudmist [---] [karistusseadustiku] § 294 lõike 2 punktide 2 ja 4 alusel.

[---]

[---] Kui auto peatus, võttis [kaebaja] [N.-lt] vastavalt kokkuleppele nõutud altkäemaksu esimese osamakse – sularaha 200 000 krooni väärtuses, mille [D.] oli andnud [---] [N.-le] [kaebajale] edasiandmiseks, et viimane teeks otsused [D.] kasuks kriminaalasjas [---] ja mõistaks ta hiljem õigeks. Ülejäänud summa – 900 000 krooni – tasumine pidi toimuma hiljem.

[---]

[---] Nõudes [D.-lt] altkäemaksu ja võttes osa sellest – 200 000 krooni – [N.-i] vahendusel vastu, rikkus [kaebaja] õigusriigi olulist põhimõtet, mille kohaselt mõistab õigust sõltumatu, erapooletu ja ausameelne kohus, ning sooritas seeläbi [karistusseadustiku] § 294 lõike 2 punktide 2 ja 4 alusel kvalifitseeritava süüteo.“

30. 6. oktoobril 2006 avaldati prokuratuuri veebileheküljel teine pressiteade pealkirjaga „Kohtuniku süüasi jõudis kohtusse“. Selle sõnastus oli järgmine:

„Riigiprokurör [V.] saatis kohtusse kriminaalaja, milles süüdistatakse Harju Maakohtu kohtunikku [kaebajat] altkäemaksu võtmises nõudmisega ja suures ulatuses.

Kaitsepolitsei poolt eeluurimisel tuvastatu annab aluse süüdistada [kaebajat] selles, et töötades Harju Maakohtu kohtunikuna, nõudis ta ühelt kohtualuselt läbi vahendaja suures ulatuses altkäemaksu. Vastutasuks lubas kohtunik teha kohtualuse suhtes kohtumenetluse käigus soodsaid otsuseid ning samuti teha tema suhtes õigeksmõistva kohtuotsuse. Kohtuotsust kõne all olevas kohtuasjas [kaebaja] kohtunikuna langetada ei jõudnud, kuna läbiviidava kriminaalmenetluse tõttu anti kohtuasi arutamiseks teisele kohtukoosseisule.

Kohtunik soovis saada kohtualuselt raha kahes osas. Eelmise aasta lõpus soovis [kaebaja] kohtualuselt läbi vahendaja varem küsitud 900 000 kroonile lisaks 200 000 krooni. 6. aprillil 2006. aastal võttis kohtunik vahendajalt vastu 200 000 krooni sularaha.

Kaitsepolitseinikud pidasid kohtuniku ametit pidanud [kaebaja] suures ulatuses altkäemaksu võtmises kahtlustatavana kinni käesoleva aasta 6. aprillil – peale seda, kui ta oli vahendajalt võtnud vastu 200 000 krooni sularaha.

[Kaebaja] pani kohtualuselt altkäemaksu nõudes ja osa sellest vastu võttes toime [süüteo] altkäemaksu nõudmisega suures ulatuses. Kuriteo täpne kvalifikatsioon, milles Harju Maakohtu endist kohtunikku [kaebajat] süüdistatakse, on karistusseadustiku § 294 lõike 2 punktid 2 ja 4. Selle eest võib karistada süüdimõistva kohtuotsuse korral kahe– kuni kümneaastase vangistusega.

Kohtunik [kaebaja] kasutas oma ametiseisundit ning rikkus olulist õigusriigi põhimõtet, mille kohaselt õigust mõistab sõltumatu ja erapooletu, ausameelne kohus.“

31. Viru Maakohtu 24. oktoobri 2006. aasta määrusega anti kaebaja kohtu alla. Esimene kohtuistung määrati 23. novembriks 2006.

32. 20. novembril 2006 avaldas Postimees uudisteagentuuri BNS pressiteate alusel artikli, mis sisaldas järgmist lõiku:

„Riigiprokuratuuri sõnul küsis [kaebaja] [D.-lt] kokku 1,1 miljonit krooni, millest 200 000 sai [D.] äripartneri [N.-i] vahendusel kuriteo matkimisel ka kätte. „[Kaebaja] soov oli saada raha osakaupa,“ märkis [prokurör V].“

Artikli võrguversioon ajalehe veebileheküljel sisaldas ka järgmist lauset:

„„Uurimisandmetel tuli raha küsimise initsiatiiv kohtunikult ja puudus igasugune provokatsioon,“ kinnitab [V.] [---]“

33. 23. novembril 2006 algas Viru Maakohtus asja arutamine.

34. Samal päeval avaldas Eesti Ekspress M.K. kirjutatud artikli pealkirjaga „Kohtunik küsis mullivannis pistist“. Kuigi informatsiooniallikatele ei viidatud, väitis kaebaja, et isiklikku teavet ja delikaatseid isikuandmeid sisaldav informatsioon pärines prokurör V.-lt. Artikkel ei sisalda prokuröri hinnangut kaebaja süüle.

35. Samal päeval tegi prokurör V. avalduse Eesti Televisiooni uudistesaaatele, öeldes:

„[Kaebajat] süüdistatakse tema juhivas kriminaalmenetluses süüdistatavalt isikult suures ulatuses altkäemaksu nõudmisega. Vastutasuks lubas ta teha kohtualuse suhtes kriminaalmenetluse käigus soodsaid otsuseid ning samuti teha tema suhtes õigeksmõistva kohtuotsuse.“

Nähtavasti vastuseks ajakirjaniku küsimusele jätkas ta:

„Kuna isikute nimesid on ajakirjanduses juba mainitud, siis saab väita, et [D.-lt] nõuti altkäemaksu. Rahasumma, mida kohtunik soovis, oli 1,1 miljonit krooni.“

Nähtavasti vastuseks küsimusele kaebaja võimalike motiivide kohta ütles prokurör:

„Ta on tõepoolest andnud eeluurimise käigus ütlusi, kuid ma ei saa neid kommenteerida, kuna see võib kahjustada tema kaitseõigusi.“

36. 23. novembri 2006. aasta kohtuistungil taotles kaebaja riigiprokurör V. taandamist, väites, et ta oli korraldanud kaebaja vastu vaenuliku kampaania ja esitanud avalikkusele üksikasjaliku versiooni kohtuasja asjaoludest ja kaebaja süüst. Kohus taotlust ei rahuldanud. Kohus uuris kaebaja esitatud ajaleheartikleid ja leidis, et need sisaldavad prokurörit saadud informatsiooni. Kuid kohus leidis, et artiklitest ei nähtu nagu oleks prokurör käsitlenud kaebajat süüdiolena. Lisaks oli kohus arvamusel, et avalikkuse kõrgendatud huvi kohtuasja vastu oli arusaadav ja põhjendatud, sest kriminaalmenetlus viidi läbi kohtuniku suhtes.

37. 15. augusti 2007. aasta kohtuistungil taotles kaebaja taas kord prokuröri taandamist eelmistega sarnastel põhjustel. Kohus keeldus taotluse läbivaatamisest, kuna leidis, et ta oli juba keeldunud sarnase taotluse rahuldamisest ja uusi argumente esitatud ei ole.

38. 26. oktoobri 2007. aasta kohtuistungil loobus prokurör süüdistustest altkäemaksu nõudmise osas. Samuti taotles ta kaebaja süüdimõistmist kuriteokatses.

39. 31. jaanuaril 2008 tegi Viru Maakohus otsuse, millega mõistis kaebaja süüdi altkäemaksu vastuvõtmise katses (karistusseadustiku § 294 lõige 1). Talle mõisteti karistuseks kolme ja poole aasta pikkune vangistus.

40. Kohus märkis, et juba 2004. aastal tegi N. kaebajale altkäemaksuga seotud pakkumise. 4. aprillil 2006 nõustus kaebaja altkäemaksu vastuvõtmisega ja võttis raha vastu 6. aprillil 2006, olles teadlik, et see pärineb D.-lt seoses kriminaalajaga, milles viimane on süüdistatav. Kohus tugines N.-i ja D. ütlustele, samuti salajastele salvestustele ja jälitustegevuse protokollidele. Kohus leidis, et kaebaja süüdistus väidetavalt 1 100 000 Eesti krooni suuruse altkäemaksu nõudmises ei ole tõendatud. See süüdistus põhines N.-i ütlustel, mida üksnes osaliselt toetasid D. ütlused, kes omakorda tugines N.-lt kuuldule. Kohus tuvastas, et N. mitte üksnes ei vahendanud teavet kaebaja ja D. vahel, vaid oli tegutsenud ka enda probleemide lahendamiseks. Ta pidas tõenäoliseks, et N. esitas D.-le kaebaja valmisolekut altkäemaksu vastuvõtmiseks altkäemaksu nõudmisena. Kohaldades põhimõtet *in dubio pro reo*, pidas kohus tuvastatuks vaid seda, et kaebaja nõustus vastu võtma ja võttis vastu altkäemaksu 200 000 Eesti krooni. Lisaks kvalifitseeris kohus mainitud kuriteokatsena.

41. Kaebaja esitas maakohu otsuse peale apellatsioonkaebuse Viru Ringkonnakohtusse.

42. 20. märtsil 2008 taotles kaebaja, et ringkonnakohus taandaks prokuröri. Kohus taotlust ei rahuldanud. Kohus märkis muu hulgas, et ajaleheartiklid ei olnud kohut mõjutanud ja et maakohus oli jättnud rahuldamata teatud kaebaja vastu esitatud süüdistused.

43. Viru Ringkonnakohus jättis oma 28. märtsi 2008. aasta otsusega Viru Maakohu otsuse muutmata.

44. 9. juunil 2008 otsustas Riigikohus mitte võtta kaebaja kassatsioonkaebust menetlusse.

45. Vahepeal, 2006. aasta detsembris esitas kaebaja Tallinna Halduskohtusse Riigiprokuratuuri vastu mittevaralise kahju hüvitamise nõude. Eespool tsiteeritud pressiteadetele, ajaleheartiklile ja televisioonisaadetele (vt punktid 18, 20–24, 30, 32, 34 ja 35) viidates väitis kaebaja, et prokuröri kriminaalmenetluse ajal tehtud avalikud teated rikkusid süütuse presumptsiooni põhimõtet ja tema õigust eraelu puutumatus austamisele. Kaebaja väitis, et prokurör autoriteetse allikana andis õigusliku hinnangu selle kohta, et kaebaja on pannud toime kuriteo. Prokurör oli käsitlenud selliseid teemasid nagu süüte kvalifitseerimine ja raskusaste, samuti võimalik provokatsioon, ning esitanud avalikkusele nende kohta oma arvamuse kui fakti konstateeringu. Kaebaja ei olnud rahul, et 2006. aasta aprillis antud intervjuudes oli prokurör jätnud mulje, et kriminaalmenetlus oli olnud edukas ja et kõik oli selge, et tõendid olid koos ja kõik oli nüüd veel vaid vormistamise küsimus. Prokurör oli veennud avalikkust, et see oli kaebaja, kes nõudis altkäemaksu, ning oli avaldanud kõne all oleva altkäemaksu summad. Prokurör V. oli andnud pärast kohtumenetluse algust mitu intervjuud, millest võis aru saada, et kogu asi on äärmiselt lihtne ja selge.

46. Riigiprokuratuur vaidles sellele vastu. Riigiprokuratuur väitis, et avaliku teabe seaduse alusel tuleb meediale edastada informatsiooni nende kriminaalmenetluste kohta, mille puhul on eeldada avalikkuse huvi. Kaebaja nime 9. aprilli 2006. aasta pressiteates ei nimetatud. Lisaks oli prokuröri V. sõnade valik erinevates intervjuudes teinud üheselt selgeks, et kaebaja oli kahtlustatav. 6. oktoobri 2006. aasta pressiteade põhines süüdistusaktil, mis kajastas Riigiprokuratuuri seisukohta, mida tuli kohtus tõendada. Riigiprokuratuur üritas avalikkusele avaldada nii vähe üksikasjalikku teavet kui võimalik.

47. Riigiprokuratuuri avalike suhete talituse juhataja halduskohtusse esitatud kirjalikus avalduses märgiti, et 9. aprilli 2006. aasta pressiteade oli ajendatud ajakirjaniku telefonikõnest, kes oli kuulnud kohtuniku vahistamisest ning küsis sellele kinnitust. Leiti, et kuulujutud võivad kahjustada uurimist, kahtluselust ja kohtunikonda tervikuna. Pressiteade põhines faktidel ega sisaldanud isiklikke andmeid. Järgnevatel päevadel intervjuerisid mitmed meediakanalid prokurör V.-d, kes ei avaldanud pressiteates seisnust rohkem informatsiooni. Märgiti, et ajakirjandus oli tuginenud peale Riigiprokuratuuri ka teistele allikatele. 6. oktoobri 2006. aasta pressiteate osas märgiti, et Riigiprokuratuur andis üldjuhul teavet kriminaalasjade kohta, mis äratasid avalikkuse huvi. Et tagada erinevate meediakanalite võrdne kohtlemine, väljastati süüdistuse sisu kokku võtvad pressiteated.

48. 5. detsembril 2007 jättis Tallinna Halduskohus kaebuse rahuldamata, leides, et Riigiprokuratuur avaldas teabe vastavuses kriminaalmenetluse seadustikuga. Lisaks leidis kohus järgnevat:

„7.4. Prokuratuuri tegevuse õiguspärasuse hindamisel on vajalik välja selgitada millistel kaalutlustel seda tehti. [Prokuratuuri] seletuse kohaselt lähtusid prokuratuuri pressiesindajad ja prokurör [V.] sellest, et anda meediale, kellele oli antud kriminaalasja vastu erakordselt suur huvi, võimalikult täpset informatsiooni võimalikult minimaalses ulatuses.

Kohus nõustub [prokuratuuriga], et antud kriminaalasja vastu oli kõrge avalikkuse huvi. See nähtub juba asjaolust, et kriminaalmenetlus leidis ajakirjanduses laialdast kajastamist. Samuti ajakirjanike rohkest pöördumisest [Prokuratuuri] poole [---]. Asjaolu üle, et kriminaalasi leidis

ajakirjanduses laialdast kajastamist poolte vahel vaidlus puudub ja see nähtub ka asja materjalidest. Kui võrd kriminaalmenetluse viidi läbi kohtuniku suhtes, kes peeti kuriteos kahtlustatavana ka kinni, on kohtu hinnangul avalikkuse kõrgendatud huvi kriminaalasja suhtes põhjendatud. Kohus peab üldteadaolevaks, et ajakirjandusel, eriti selle mittekvaliteetajakirjandusena kvalifitseeruva osal, on kalduvus avaldada ka tõele mittevastavat informatsiooni. Seetõttu nõustub kohus [prokuratuuriga], et prokuratuuri [---] suhtlemine meediaga on väga oluline ka põhjusel, et ära hoida või vähemasti minimaliseerida väärinfo levitamise võimalust.

7.5. Kohus ei ole tuvastanud, et Prokuratuuri poolt ajakirjandusele kriminaalasja [---] kohtueelse menetluse käigus antud informatsioon oleks väljunud avalikkuse informeerimise objektiivse vajaduse raamidest või oleks kahjustanud ülemääraselt kaebaja huve.

Asja materjalidest nähtuvalt on Prokuratuur ajal, mil [kaebaja] oli kuriteost kahtlustatava staatuses vältinud kuriteo asjaolude kohta detailse informatsiooni andmist. Sellesse ajaperioodi jäävad Prokuratuuri 09.04.2006. a pressiteade ning kriminaalmenetlust juhtiva riigiprokurööri poolt andmete avaldamine (intervjuud) [Eesti Televisiooni] saatele „Aktuaalne kaamera“, Kanal 2 saatele „Krimi“ ning ajalehtedele „Postimees“, „Äripäev“ ja „Eesti Ekspress“ [---]. Pressiteatest ja prokurööri avaldustest on selgelt arusaadav, et [prokuratuur] üksnes kahtlustab kaebajat altkäemaksu võtmises. Ebaõige on [kaebaja] väide, et menetlusala kohtuniku nime avalikustas Prokuratuur. [---] Harju Maakohu 10.04.[2006]. a [pressiteates seisab], et „Kaitsepolitsei poolt kuriteo matkimise käigus kinni peetud kohtunik, keda kahtlustatakse altkäemaksu võtmises suures ulatuses, on [kaebaja]“ [---]. Seega oli [prokurööri] poolt meediaga suhtlemisel [kaebaja] nime kasutamise hetkeks kuriteos kahtlustatava kohtuniku nimi avalikkusele juba teada. Seetõttu [prokurööri] poolt [kaebaja] nime kasutamine pärast Harju Maakohu 10.04.[2006]. a pressiteadet ei halvenda kaebaja olukorda.

Andmed kuriteo kvalifikatsiooni, raskusastme ja altkäemaksu summade kohta avaldas Prokuratuur alles süüdistusakti koostamise järel, millal [kaebaja] protsessuaalne staatus oli muutunud kuriteos süüdistatavaks. [Kriminaalmenetluse seadustiku] § 226 lõikest 1 tulenevalt näitab süüdistusakti koostamine Prokuratuuri veendumust, et kõik vajalikud tõendid on kogutud. Sellesse ajaperioodi jäävad Prokuratuuri 06.10.2006. a pressiteade ning kriminaalmenetlust juhtiva riigiprokurööri poolt andmete avaldamine (intervjuud) uudisteagentuurile BNS, ajalehele „Eesti Ekspress“ ja [Eesti Televisiooni] saatele „Avatud toimik“ [---]. Nii pressiteade kui sellele järgnenud informatsiooni edastamine põhines ametlikul süüdistusaktil. Kohus nõustub [Riigiprokuratuuriga], et süüdistusakti kohta põhjalikuma teabe andmine võrreldes kahtlustusega on põhjendatud, kuna süüdistusakt on kohtueelse menetluse tulem ja kriminaalmenetlus on jätkumas kohtus.

Kohus ei nõustu [kaebaja] seisukohaga, et prokuratuur on kriminaalmenetluse andmete avalikustamisega rikkunud süütuse presumptsiooni põhimõtet. Süütuse presumptsioon on kaitstud põhiseaduse §-s 22 ja Euroopa inimõiguste konventsiooni [---] art 6 teises lõikes. Kriminaalmenetluse käsitlemine ajakirjanduses enne kohtuotsuse langetamist ei ole süütuse presumptsiooni tõttu siiski täielikult piiratud. Kohtupraktikas on leitud, et kohtueelse menetluse ajal meedias asja kajastamine võib küll viia süütuse presumptsiooni rikkumisele, kuid see ei tähenda, et kohtueelse menetluse kohta ei tohiks üldse meedias midagi avaldada (vt Riigikohtu kriminaalkolleegiumi 15.10.1996. a otsus asjas nr 3-1-1-109-96). Määrav on ajakirjandusele kriminaalmenetluse kohta avaldatu sisu – kui avalikkuse ette jõuab vaid objektiivne teave, siis sellise informatsiooni avaldamine ei riiva kohtu hinnangul süütuse presumptsiooni. Käesolevas asjas pole tuvastatud, et prokuratuur oleks informeerinud avalikkust kriminaalmenetlusest ebaobjektiivselt või andnud hinnangut [kaebaja] süü kohta. [Euroopa inimõiguste konventsioon] ei keela avalikkuse informeerimist menetluse kohta, kui süü kohta hinnangut ei anta (*Worms vs. Austria*, 29. august 1997, *Reports of Judgments and Decisions* 1997-V).

7.6. Eeltoodut kokku võttes asub kohus seisukohale, et Prokuratuur on informeerinud avalikkust kriminaalmenetlusest objektiivselt ning ajakirjandusele antud informatsioon ei ole väljunud avalikkuse informeerimise objektiivse vajaduse raamidest ega kahjustanud ülemääraselt [kaebaja] huve. Kuna Prokuratuuri tegevus on õiguspärane, puudub alus kahjunõude rahuldamiseks [---].“

49. 5. juunil 2008 jättis Tallinna Ringkonnakohus halduskohtu otsuse muutmata. Kohus leidis muu hulgas järgmist:

„Avalikkuse huvi ja puudutatud isiku huvi tuleb igal konkreetsel juhul eraldi hinnata. Nõustuda ei saa [kaebaja] seisukohaga, et käesoleval juhtumil puudutasid prokuratuuri avaldused üksikjuhtumit, mille vastu ei saa üldsusel tervikuna olla huvi. Vaidlusalusel juhtumil oli kahtlustus kuriteo toimepanemises langenud kohtunikule ning etteheidetavaks teoks oli altkäemaksu võtmine. [Riigiprokuratuur] märgib õigesti, et kohtuniku suhtes kriminaalmenetluse alustamine altkäemaksu võtmise kahtluse tõttu puudutab kõrge positsiooniga ametiisiku ülesannete täitmist. Avaliku usaldusega ametiisiku kahtlustamine altkäemaksu võtmises on oluline sündmus, mistõttu on põhjendatud avalikkuse kõrgendatud huvi sellise sündmuse vastu. See põhjendab ka prokuratuuri poolt sellisest olulisest sündmusest avalikkuse informeerimist.

Halduskohus järeldas, et kriminaalmenetluse kohta avaldatud teave jäi avalikkuse informeerimise objektiivse vajaduse piiridesse ja süütuse presumptsiooni pole rikutud. Ringkonnakohus nõustub nimetatud järeldusega. [Kaebaja] väidab põhjendatult, et kohtuotsuses viidatud [Worm'i lahend] puudutab teabe avalikustamist käimasoleva kohtuprotsessi kohta. [Euroopa Inimõiguste Kohtu] praktika ei keela aga ka kohtueelse kriminaalmenetluse andmete avalikustamist ning ka Riigikohus on asjas nr 3-1-1-109-96 mõõnnud, et kohtueelse menetluse ajal meedias asja kajastamine võib iseenesest küll viia süütuse presumptsiooni rikkumisele, kuid see ei tähenda, et kohtueelse menetluse kohta ei tohiks üldse midagi avaldada.

[---] Ringkonnakohus nõustub esimese astme kohtu seisukohaga, et kahjunõude rahuldamiseks pole alust, sest [Riigiprokuratuuri] tegevus teabe avaldamisel oli õiguspärane ning seda tehti [kaebaja] õigusi ülemäära kahjustamata.“

50. 24. septembril 2008 ei võtnud Riigikohus kaebaja kassatsioonkaebust menetlusse.

II. ASJAKOHANE RIIGISISENE ÕIGUS

51. Eesti Vabariigi põhiseaduse § 22 lõige 1 ja kriminaalmenetluse seadustiku § 7 lõige 1 sätestavad, et kedagi ei tohi käsitada kuriteos süüdi olevana enne, kui tema kohta on jõustunud süüdimõistev kohtuotsus.

52. Vastavalt kriminaalmenetluse seadustiku §§-le 49 ja 53 võib kahtlustatav või süüdistatav taotleda prokuröri taandamist, kui prokurör ei ole erapooletu, kuid ei ole ise taandunud. Kohtueelses menetluses lahendab vastava taotluse Riigiprokuratuur ja kohtumenetluses asja menetlev kohus.

53. Riigivastutuse seadus sätestab mittevaralise kahju hüvitamise §-s 9, mis näeb ette järgmist:

„(1) Füüsiline isik võib nõuda mittevaralise kahju rahalist hüvitamist süüliselt väärkuse alandamise, tervise kahjustamise, vabaduse võtmise, kodu või eraelu puutumatus või sõnumi saladuse rikkumise, au või hea nime teotamise korral.

(2) Mittevaraline kahju hüvitatakse proportsionaalselt õiguserikkumise raskusega [---].“

54. Halduskohtumenetluse seadustiku § 6 lõike 3 punkt 2 kõne all oleval ajal kehtinud redaktsioonis sätestas, et avalik-õiguslikus suhtes tekitatud kahju hüvitamise nõude võib esitada halduskohtusse.

55. Võlaõigusseaduse § 134 lõige 2 kõne all oleval ajal kehtinud redaktsioonis sätestas:

„[---] isikuõiguste rikkumisest, eelkõige isiku au teotamisest tekkinud kahju hüvitamise kohustuse korral tuleb kahjustatud isikule mittevaraline kahju hüvitada üksnes juhul, kui rikkumise raskus, eelkõige kehaline või hingeline valu, seda õigustab.“

56. Võlaõigusseaduse § 1045 näeb ette, et kahju tekitamine on õigusvastane muu hulgas siis, kui see tekitati kannatanu isikliku õiguse rikkumisega. Võlaõigusseadus sätestab veel:

§ 1046. Isiklike õiguste kahjustamise õigusvastasus

„(1) Isiku au teotamine, muu hulgas ebakohase väärtushinnanguga, isiku nime või kujutise õigustamatu kasutamine, eraelu puutumatus või muu isikliku õiguse rikkumine on õigusvastane, kui seadusega ei ole sätestatud teisiti. Õigusvastasuse tuvastamisel tuleb arvestada rikkumise liiki, põhjust ja ajendit, samuti suhet rikkumisega taotletud eesmärgi ja rikkumise raskuse vahel.

(2) Isikliku õiguse rikkumine ei ole õigusvastane, kui rikkumine on õigustatud, arvestades muid seadusega kaitstud hüvesid ja kolmandate isikute või avalikkuse huve. Õigusvastasuse tuvastamisel tuleb sellisel juhul lähtuda erinevate kaitstud hüvede ja huvide võrdlevast hindamisest.“

§ 1047. Ebaõigete andmete avaldamise õigusvastasus

„(1) Isiklike õiguste rikkumine või isiku majandus- või kutsetegevusse sekkumine isiku või tema tegevuse kohta ebaõigete andmete avaldamise või faktilist laadi andmete mittetäieliku või eksitava avaldamisega on õigusvastane, kui avaldaja ei tõenda, et ta ei teadnud avaldamisel andmete ebaõigsusest või mittetäielikkusest ega pidanudki sellest teadma.

(2) Teise isiku au teotava või teisele isikule majanduslikult kahjuliku asjaolu avaldamine loetakse õigusvastaseks, kui avaldaja ei tõenda, et avaldatud asjaolu vastab tegelikkusele.

(3) Hoolimata käesoleva paragrahvi lõigetes 1 ja 2 sätestatust, ei loeta andmete või asjaolu avaldamist õigusvastaseks, kui avaldajal või isikul, kellele asjaolu avaldati, oli avaldamise suhtes õigustatud huvi ning avaldaja kontrollis andmeid või asjaolu põhjalikkusega, mis vastab võimaliku rikkumise raskusele.

(4) Ebaõigete andmete avaldamise korral võib kannatanu andmete avaldamise eest vastutavalt isikult nõuda andmete ümberlükkamist või paranduse avaldamist avaldaja kulul, sõltumata sellest, kas andmete avaldamine oli õigusvastane.“

§ 1055. Kahju tekitava tegevuse keelamine

„(1) Kui kahju õigusvastane tekitamine on kestev või kui kahju õigusvastase tekitamisega ähvardatakse, võib kannatanu või isik, keda ähvardati, nõuda kahju tekitava käitumise lõpetamist või sellega ähvardamisest hoidumist. Kehavigastuse tekitamise, tervise kahjustamise, eraelu puutumatus või muu isikuõiguste rikkumise puhul võib muu hulgas nõuda kahju tekitaja teisele isikule lähenemise keelamist (lähenemiskeeld), eluaseme kasutamise või suhtlemise reguleerimist või muude sarnaste abinõude rakendamist.

(2) Käesoleva paragrahvi lõikes 1 nimetatud kahju tekitava käitumise lõpetamist ei ole õigust nõuda, kui sellist käitumist tuleb mõistliku arusaama järgi taluda inimestevahelises kooselus või olulise avaliku huvi tõttu. Sellisel juhul võib kannatanu esitada õigusvastaselt tekitatud kahju hüvitamise nõude.

[---]“

ÕIGUSKÜSIMUSED

KONVENTSIOONI ARTIKLI 6 LÕIGETE 1 JA 2 VÄIDETAV RIKKUMINE

57. Kaebaja kaebas, et Riigiprokuratuuri avalikud teated ja prokuröri avaldused ajakirjanduses (vt punktid 18, 20–24, 30, 32, 34 ja 35 ülal) rikkusid tema süütuse presumptsiooni. Ta leidis, et nimetatud avaldused muutsid kriminaalmenetluse ebaõiglaseks. Ta tugines konventsiooni artikli 6 lõigetele 1 ja 2, mis on sõnastatud järgmiselt:

„1. Igaühel on [---] temale esitatud kriminaalsüüdistuse üle otsustamisel õigus õiglasele ja avalikule kohtumenetlusele [---] kohtus.

2. Igaüht, keda süüdistatakse kuriteos, peetakse süütuks seni, kuni tema süü ei ole seaduse kohaselt tõendatud.“

58. Riik vaidles sellele vastu.

59. EIK pidas asjakohaseks uurida kaebust esmalt artikli 6 teise lõike alusel, mis on nimetatud artikli esimeses lõikes sätestatud õiguse õiglasele kohtumenetlusele spetsiifiline aspekt.

A. Poolte seisukohad

1. Riik

60. Meediakajastuse osas väitis riik, et kaebaja oleks võinud esitada tsiviilhagi puudutatud väljaandjate vastu ja konventsiooni artikli 6 lõige 2 ei ole mingil juhul kohaldatav käesolevas kohtuasjas (vt *A. vs. Norra*, nr 28070/06, punkt 46, 9. aprill 2009). Alternatiivselt väitis riik, et kaebus on selgelt põhjendamatu või et konventsiooni artiklit 6 ei ole rikutud.

61. Riik märkis, et EIK leidis käesolevas kohtuasjas tehtud osaotsuses, et Riigiprokuratuuri avaldatud teave oli lühike faktiliste asjaolude kokkuvõte, mis puudutas üldsusele huvi pakkuvat küsimust ning et kaebaja õigust eraelu puutumatus austamisele ei rikutud (vt *Shuvalov vs. Eesti* (otsus vastuvõetavuse kohta), nr 39820/08 ja 14942/09, 30. märts 2010). Nimetatud järeldus on oluline ka süütuse presumptsiooni aspektist.

62. 9. aprilli 2006. aasta pressiteate osas märkis riik, et vastavalt Riigiprokuratuuri halduskohtule esitatud seletustele reageeris Riigiprokuratuur ajakirjanduse huvile ja püüdis minimeerida väärinfo levitamise võimalust. Kohtuniku nime ei avalikustatud ning pressiteate tekstis viidati „kahtlustusele“ ja „kahtlustatavale“.

63. 6. oktoobri 2006. aasta pressiteates mainiti, et prokurör saatis kaebaja kriminaalasja kohtusse ning et kaebajat süüdistatakse altkäemaksu nõudmises suures ulatuses. Pressiteade sisaldas kohtule esitatud süüdistusaktist pärinevat informatsiooni. Oli selge, et see väljendas prokuröri seisukohta, mida tuli kohtus tõendada. Riigiprokuratuur oli oma halduskohtule esitatud seisukohtades selgitanud, et prokuratuur üldjuhul teavitab avalikkust asjaolust, et avalikku huvi äratanud

kriminaalasi saadetakse kohtusse. Et kohelda kõiki meediakanaleid võrdselt, väljastatakse sellistel juhtudel süüdistusi lühidalt kirjeldavad pressiteated.

64. Riik leiab, et Riigiprokuratuuri pressiteated ja prokuröri ajakirjandusele tehtud avaldused ei sisaldanud hinnanguid. Need olid üldised ja informatiivsed ning põhinesid kahtlustusel (2006. aasta aprillis) ja süüdistusaktil (2006. aasta novembris).

65. Viimaseks märkis riik, et kõne all olevad avaldused tehti 1 kuni 2,5 aastat enne kaebaja kriminaalasjas tehtud kohtuotsuseid ja et miski ei viidanud sellele, et prokuröri avaldused või meediakajastus oleks kohtunikke mõjutanud või et kohtunikud oleksid kohtuasja lahendamisel kuidagi erapoolikud olnud. Kolmest kohtunikust koosnev ringkonnakohtu koosseis jättis maakohtu otsuse muutmata.

2. Kaebaja

66. Kaebaja väitis, et Riigiprokuratuuri avalikud teated ja prokuröri avaldused ajakirjanduses kujutasid endast kaebaja süüditunnistamist ning rikkusid tema süütuse presumptsiooni. Ta leidis, et nimetatud avaldused muutsid kriminaalmenetluse ebaõiglaseks. Ta jäi endale kindlaks, et prokurör V. oli algatanud tema vastu vaenuliku meediakampaania.

67. Riigiprokuratuuri ja prokuröri V. 2006. aasta aprillis tehtud avalduste osas väitis kaebaja, et need määrasid ametlikult 6. oktoobril 2006 lõppenud uurimise tulemused ette kindlaks. Avaldused mõjutasid Riigikohtu ja Vabariigi Presidendi otsuseid kaebajalt puutumatusse äravõtmiseks.

68. Kaebaja ei nõustunud, et 6. oktoobri 2006. aasta pressiteade oli lühike kirjeldus süüteost, milles teda vastavalt süüdistusaktile süüdistati. Pressiteates seisis, et kaebaja nõudis 1 100 000 Eesti krooni suurust altkäemaksu kahes osas ja võttis vastu 200 000 Eesti krooni suuruse altkäemaksu. Avalikkusele teatati kuriteo täpne kvalifikatsioon. See kujutas endast tema selget süüditunnistamist.

69. Kaebaja vaidles vastu riigi seisukohale, mille järgi äratas kohtuasi suurt avalikkuse huvi. Prokuröri avaldused ei teavitanud avalikkust üldisest korrupsioonivastasest võitlusest, vaid need puudutasid kaebajat, kes oli olnud avalikkusele tundmatu esimese astme kohtunik.

70. Viimasena vaidles kaebaja vastu riigi väitele, et Riigiprokuratuuri avaldused 2006. aastal ei mõjutanud 2008. aastal tehtud kohtuotsuseid.

B. EIK hinnang

1. Kohtuasja ulatus ja vastuvõetavus

71. EIK märgib kõigepealt, et kaebaja kaebused seoses tema vastu esitatud kahtlustuse ja süüdistuse kohta informatsiooni avaldamisega Riigiprokuratuuri poolt ja prokuröri V. avaldustega ajakirjanduses puudutavad tema süütuse presumptsiooni ning tema õiguse õiglasele kohtumenetlusele rikkumist (konventsiooni artikli 6 lõiked 1 ja 2), samuti tema õiguse eraelu puutumatusse austamisele rikkumist (artikkel 8). Kuid konventsiooni artiklit 8 puudutav kaebus on tunnistatud vastuvõetamatuks (vt *Shuvalov*,

eespool viidatud). Sellest tulenevalt on EIK uurimistegevus käesolevas staadiumis piiratud konventsiooni artikli 6 lõigete 1 ja 2 väidetava rikkumisega.

72. Riigi väite osas, et kaebus ei ole vastuvõetav *ratione materiae* märgib EIK, et vastupidiselt riigi viidatud kohtuasjale *A. vs. Norra* süüdistati käesoleval juhul kaebajat kuriteo toimepanemises ning mõisteti selles ka süüdi. Seetõttu on artikli 6 lõiked 1 ja 2 kohaldatavad antud asjas ning riigi vastuväide tuleb jätta rahuldamata.

73. Mis puudutab riigi väidet, et kaebaja oleks võinud puudutatud väljaandjate vastu esitada tsiviilhagi, siis EIK märgib, et kaebaja taotles mitmel korral prokuröri taandamist ning algatas halduskohtumenetluse seoses informatsiooni avaldamise ja prokuröri avaldustega kriminaalmenetluse jooksul. Kaebaja kaebused olid seega suunatud prokuröri, mitte ajakirjanduse vastu. Seetõttu leiab EIK, et kaebajal ei olnud kohustust esitada väljaandjate vastu hagi. Sellest tuleneb siiski, et EIK uurimistegevus käesolevas kohtuasjas on piiratud prokuröri ja Riigiprokuratuuri avaldustega ning uurimata jääb kontekst, millesse ajakirjandus need avaldused asetab.

74. EIK märgib, et kaebuse see osa ei ole selgelt põhjendamatu konventsiooni artikli 35 lõike 3 punkti a tähenduses. EIK märgib veel, et see ei ole vastuvõetamatu ka muudel alustel. Sellest tulenevalt peab kaebuse tunnistama vastuvõetavaks.

2. Sisu

75. Kohus kordab, et konventsiooni artikli 6 lõikes 2 sätestatud süütuse presumptsiooni põhimõte on artikli 6 lõikega 1 nõutud õiglase kohtumenetluse üks elementidest. Seda rikutakse, kui riigiametniku avaldus kuriteos süüdistatava kohta kajastab arvamust, et isik on süüdi, enne kui ta on seaduse alusel süüdi mõistetud. Isegi formaalsete järelduste puudumisel piisab teatud põhjendustest, mis viitavad sellele, et ametnik käsitleb süüdistatavat süüdiolevana (vt *mutatis mutandis Allenet de Ribemont vs. Prantsusmaa*, 10. veebruar 1995, punkt 35, seeria A nr 308, ja *Minelli vs. Šveits*, 25. märts 1983, punkt 37, seeria A nr 62). EIK on rõhutanud riigiametnike sõnade valiku olulisust nende avaldustes enne kohtumenetlust ja isiku süüdimõistmist kuriteos (vt *Daktaras vs. Leedu*, nr 42095/98, punkt 41, EIK 2000-X). Lisaks võivad süütuse presumptsiooni põhimõtet rikkuda peale kohtuniku ja kohtu ka muud ametivõimud, sh prokurörid (vt *Allet de Ribemont*, punkt 36, ja *Daktaras*, punkt 42, mõlemad eespool viidatud, ning hiljutisem *Konstas vs. Kreeka*, nr 53466/07, punkt 32, 24. mai 2011). Selle üle, kas riigiametniku avaldus rikub süütuse presumptsiooni põhimõtet tuleb otsustada nende konkreetsete asjaolude kontekstis, milles vaidlusalune avaldus tehti (vt *Daktaras*, eespool viidatud, punkt 43), võttes arvesse, et kohtunike avaldusi tuleb uurida hoolikamalt kui uurimisasutuste, nt politsei või prokuratuuri avaldusi (vt *Pandy vs. Belgia*, nr 13583/02, punkt 43, 21. september 2006, ja *Kampanellis vs. Kreeka*, nr 9029/05, punkt 27, 21. juuni 2007).

76. Käesoleva kohtuasja juurde tulles uurib EIK esmalt, kas süütuse presumptsiooni põhimõtet rikuti avaldustega, mis esitati Riigiprokuratuuri 9. aprilli ja 6. oktoobri 2006. aasta pressiteadetes. Seejärel analüüsib EIK prokuröri avaldusi ajakirjanduses.

77. Mis puudutab 9. aprilli 2006. aasta pressiteadet, siis EIK märgib, et kaebajat selles ei nimetatud. Viidati üksnes Harju Maakohtu kohtunikule. Kuigi teatud elemente mainiti pressiteates kui tuvastatud fakte („altkäemaksu nõudmises kahtlustatav

kohtunik [võttis] vastu osa nõutud rahasummast“), ei saa jätta tähelepanuta asjaolu, et kõne all olev fraas sisaldas selget viidet kahtlustusele („kahtlustatav kohtunik“) (vt punkt 18 ülal).

78. 6. oktoobri 2006. aasta pressiteate osas märgib EIK, et ühest küljest sisaldas see fraase, mis selgelt viitavad kahtlustustele ja süüdistustele. Kasutati selliseid sõnastusi nagu „süüdistatakse [---] [kaebajat]“, „tuvastatu annab aluse süüdistada [kaebajat]“, „[politseinikud] pidasid [---] [kaebaja] [---] kahtlustatavana kinni“, „süüdimõistva kohtuotsuse korral“. Teisalt kasutati ka fraase, mis ei sisaldanud ühtegi viidet kaebaja staatusele kui isikule, keda üksnes süüdistatakse süüteo toimepanemises: „[k]ohtunik soovis saada [---] raha“, „võttis kohtunik [---] vastu 200 000 krooni sularaha“, „[[k]aebaja] pani [---] toime [süüteo] altkäemaksu nõudmises suures ulatuses“, „[k]ohtunik [kaebaja] kasutas oma ametiseisundit ning rikkus olulist õigusriigi põhimõtet, mille kohaselt õigust mõistab sõltumatu ja erapooletu, ausameelne kohus“ (vt punkt 30 ülal).

79. EIK märgib siinkohal, et 6. oktoobri 2006. aasta pressiteates sisalduv informatsioon ja enamik selles kasutatud sõnastustest põhinesid otse Riigiprokuratuuri poolt koostatud ja kohtule esitatud süüdistusaktil (vt punktid 27–29 ülal). Pressiteate eesmärgiks oligi informeerida avalikkust süüdistusakti esitamisest kohtusse.

80. EIK leiab, et mõnda eespool tsiteeritud sõnastust, eriti eraldivõetuna, võib mõista nii, et on tuvastatud, et kaebaja pani toime süüteo, milles teda süüdistatakse. Kuid need sõnastused juhatati sisse ja põimiti läbi väljenditega, mis andsid selgelt mõista, et kaebajat üksnes süüdistati kõne all oleva süüteo toimepanemises (vrd *Gaforov vs. Venemaa*, nr 25404/09, punktid 212 ja 213, 21. oktoober 2010). Sellist tõlgendust toetab asjaolu, et pressiteate koostas Riigiprokuratuur, kellest võib põhimõtteliselt aru saada, et ta informeeris avalikkust kaebaja süüdistamiseks piisava materjali olemasolust ning kes avaldas informatsiooni teatud faktiliste elementide kohta, mida pidas tuvastatuks. EIK märgib, et pressiteates puudus selge viide, et see põhineb süüdistusaktil. Sellest hoolimata pidi olema selge, et Riigiprokuratuuri pressiteade, mis algas sõnadega „[r]iigiprokurör [V.] saatis kohtusse kriminaalasja, milles süüdistatakse [---] [kaebajat] altkäemaksu võtmises nõudmisega ja suures ulatuses“ väljendas Riigiprokuratuuri seisukohta kriminaalmenetluses, mida tuli kohtus tõendada. Kuigi Riigiprokuratuuri pressiteate sõnastus oleks võinud olla läbimõeldum, arvestades süütuse presumptsiooni põhimõtte olulisust, ei saa EIK järeldada, et pressiteade tervikuna jättis mulje, et kaebajat käsitleti süüdiolavana enne selle tõendamist vastavalt seadusele.

81. Mis puudutab prokuröri avaldusi ajakirjanduses, siis EIK märgib, et need piirdusid lühikeste tsitaatide või viidetega, mis olid kõige rohkem kaks lauset pikad ega lisanud eriti midagi Riigiprokuratuuri pressiteadetes avaldatule. Seega viidati 2006. aasta aprillis avaldatud artiklites ja intervjuudes kahtlustusele, et kaebaja oli vastu võtnud altkäemaksu; asjaolule, et kriminaalmenetlus algatati sellelt isikult saadud informatsiooni alusel, kellelt kaebaja oli altkäemaksu nõudnud (vastavalt nimetatud isiku väidetele); asjaolule, et viidi läbi süüteo matkimine; asjaolule, et enamik tõenditest, mida prokuratuur pidas vajalikuks, oli kogutud; ja et puudus igasugune provokatsioon kaitsepolitsei poolt. Prokuröri väidetavat kinnitust Eesti Ekspressile

20. aprillil 2006, et kaebaja ise nõudis raha võib mõista kui viidet altkäemaksu „nõudmise“ kahtlustuse elemendile. Lisaks ei esitatud ajalehes nimetatud avaldust otsetsitaadina (vt punktid 20–24 ülal). Postimehes 20. novembril 2006 ilmunud artiklis viidati sisuliselt informatsioonile, mis oli 6. oktoobri 2006. aasta pressiteates või süüdistusaktis juba avaldatud ning prokurör avaldas lisaks arvamust, et puudus igasugune provokatsioon (vt punkt 32 ülal). EIK ei leia prokuröri avalduses ega tema sõnade valikus midagi niisugust, mis kujutaks endast kaebaja süütuse presumptsiooni rikkumist. Mis puudutab Eesti Ekspressis 23. novembril 2006 ilmunud artiklit, siis EIK märgib, et kuigi see põhineb prokuröri saadud informatsioonil, ei sisaldanud see prokuröri hinnangut kaebaja süü kohta (vt punkt 34 ülal). Viimaseks, 23. novembril 2006 Eesti Televisioonis näidatud intervjuus tsiteeris prokurör esmalt süüdistusi kaebaja vastu ja seejärel, nähtavasti vastuseks ajakirjaniku küsimusele, osutas isikule, kellelt altkäemaksu nõuti ja kõne all olevale summale. Kontekstist võib aru saada, et isegi viimati nimetatud elemendid avaldati süüdistusaktis olevate süüdistuste alusel (vt punkt 35 ülal).

82. EIK on võtnud arvesse ka kaebaja väidet selle kohta, mida ta pidas prokuröri V. poolt tema vastu algatatud vaenulikuks meediakampaaniaks. EIK nõustub, et teatud juhtudel võib vaenulik meediakampaania kahjustada õiglast kohtumenetlust ning tuua kaasa riigi vastutuse (vt *Jespers vs. Belgia*, nr 8403/78, komisjoni 15. oktoobri 1980. aasta otsus, Decisions and Reports 22, lk 100). See on nii, mis puudutab kohtu erapooletust konventsiooni artikli 6 lõike 1 alusel ja samuti artikli 6 lõikes 2 sätestatud süütuse presumptsiooni osas (vt *Ninn-Hansen vs. Taani* (otsus vastuvõetavuse kohta), nr 28972/95, EIK 1999-V, ja *Anguelov vs. Bulgaaria* (otsus vastuvõetavuse kohta), nr 45963/99, 14. detsember 2004). Siiski ei tundu, et käesoleva kohtuasja meediakajastus kujutas endast vaenulikku meediakampaaniat, mille eesmärgiks oli õiglase kohtumenetluse takistamine, ja samuti ei viita miski sellele, et ajakirjanduse huvi asja vastu sütitas prokurör. EIK hinnangul ei läinud käesoleva kohtuasja meediakajastus kaugemale sellest, mida peetakse avalikkuse informeerimiseks tõsisest süüdistusest kohtuniku vastu ja kriminaalmenetluse seisust.

83. Eeltoodust tulenevalt leiab EIK, et kaebaja õigust süütuse presumptsioonile ei ole antud asjas rikutud.

84. Seetõttu ei ole konventsiooni artikli 6 lõikeid 1 ja 2 rikutud.

EELTOODUST LÄHTUVALT KOHUS

1. *tunnistab* ühehäälselt süütuse presumptsiooni rikkumist puudutava kaebuse vastuvõetavaks;
2. *leiab* viie poolthäälega kahe vastu, et konventsiooni artikli 6 lõikeid 1 ja 2 ei ole rikutud.

Koostatud inglise keeles ja tehtud teatavaks kirjalikult 29. mail 2012 vastavalt kohtureeglite 77. reegli lõigetele 2 ja 3.

André Wampach
sekretäri asetäitja

Nina Vajić
esinaine

Kooskõlas konventsiooni artikli 45 lõikega 2 ja kohtureeglite 74. reegli lõikega 2 on käesolevale kohtuotsusele lisatud kohtunike N. Vajić'i ja L.-A. Sicilianos'e eriarvamus.

KOHTUNIKE VAJIĆ'I JA SICILIANOS'E OSALINE ERIARVAMUS

Austades enamuse arvamust ja nõustudes enamike eespool toodud otsuse põhjendustega, ei ole me nõus järelausega, et käesoleval juhul ei ole rikutud süütese presumpstiooni (konventsiooni artikli 6 lõige 2). Meie leiame, et 6. oktoobril 2006 Riigiprokuratuuri veebilehel avaldatud pressiteade „Kohtuniku süütesi jõudis kohtusse“ (vt punkt 30) sisaldab väljendeid, mis on konventsiooni artikli 6 lõike 2 kontekstis problemaatilised. Pidades silmas EIK kohtupraktikat ja eriti otsust kohtuasjas *Konstas vs. Kreeka* (nr 53466/07, punktid 32 ja 33, 24. mai 2011), ei ole riigiasutuste kasutatud sõnastused, mis välistavad kahtluse, kas kaebaja pani toime süütese, milles teda süüdistatakse, kooskõlas eespool nimetatud sätte alusel tagatud süütese presumpstiooni põhimõttega. Eeltoodust tulenevalt leiame, et käesoleval juhul on rikutud konventsiooni artikli 6 lõiget 2.